EDUSKUNTAVAALIT 2019

Rikoksen uhrin ohjaamista tukipalveluihin on vahvistettava • Lähestymiskiellolla suojatun henkilön turvallisuutta on lisättävä • Uhrin asemaa vahvistettava lievien rikosten tutkinnassa • Todistajan tuki oikeusprosessissa on varmistettava • Ihmiskaupan ja työvoiman hyväksikäytön rikostutkintaa tulee tehostaa ja uhrien avunsaantia helpottaa

Rikoksen uhrin ohjaamista tukipalveluihin on vahvistettava

- **Tarvitaan selkeä ohjeistus ja seurantajärjestelmä sen varmistamiseksi, että rikoksen uhrit saavat tiedon tukipalveluista ja heidät ohjataan palveluihin**
- **Erityisen suojelutarpeen arvioinnin käyttöä esitutkinnassa on vahvistettava**

Rikosuhripäivystyksestä kaikki rikosuhrit saavat tietoa siitä, miten rikosprosessi etenee, miksi tutkintaa saatetaan rajoittaa tai miksi prosessi kestää niin kauan. Moni uhri saa apua jo siitä, että hän ymmärtää, mitä hänen asiassaan tapahtuu ja miksi prosessi saattaa pysähtyä. Tärkeää on myös päästä puhumaan rikoskokemuksestaan.

Esitutkintalain 4 luku 10 § säätää esitutkintaviranomaisen velvollisuudesta ohjata rikoksen uhri tukipalveluihin. Ohjaamisvelvoite sisältyy myös rikosuhridirektiivin 8 artiklaan. Poliisi ohjaa uhreja tukipalveluihin hyvin vaihtelevassa määrin eri puolilla Suomea.

Käytännön vahvistamista edellyttää myös esitutkintalain 9 a §:ään kirjattu esitutkintaviranomaisen velvollisuus arvioida, onko asianomistaja asiaa esitutkinnassa tai oikeudenkäynnissä käsiteltäessä erityisen suojelun tarpeessa. Arviointia sovelletaan tällä hetkellä Suomessa vaihtelevasti.

Lähestymiskiellolla suojatun henkilön turvallisuutta on lisättävä

- **Lähestymiskieltoon määrätyn valvontaa on lisättävä, jos lähestymiskieltoa rikotaan toistuvasti**
- **Vakavissa ja akuuteissa tilanteissa kieltoa rikkova on voitava määrätä elektroniseen valvontaan viipymättä**
- **Uhrille annettavat hälytysjärjestelmät on saatava nykyistä laajemmin käyttöön**

Lähestymiskiellolla suojatun henkilön tilanne on erittäin vaikea, kun lähestymiskieltoon määrätty ei noudata kieltoa. Vainon ja väkivallalla uhkailun uhri elää jatkuvassa pelossa. Liikkuminen ja arjen toiminnat hankaloituvat, pahimmillaan uhri ei uskalla poistua kodistaan.

Näissä tilanteissa ei riitä, että poliisi poistaa henkilön paikalta ja ottaa hänet kiinni. Vapauduttuaan tekijä saattaa jatkaa kiellolla suojatun uhkaamista ja vainoamista. Lähestymiskiellon rikkomista käsitellään oikeudessa yleensä noin vuoden kuluttua siitä, kun rikosil-

RIKU
RIKOSUHRIPÄIVYSTYS
BROTTSOFFERJOUREN

moitus on tehty. Se ei auta akuuteissa tilanteissa. Mahdolliset tulevat seuraamukset kiellon rikkomisesta eivät pidättele pakkomielteisen ihmisen toimintaa.

Uhrin tilannetta helpottaa myös se, jos poliisi nykyistä aktiivisemmin käyttää mahdollisuuttaan väliaikaisen lähestymiskiellon määräämiseksi. Poliisin määräämä lähestymiskielto ei provosoi tekijää yhtä paljon kuin uhrin itsensä hakema kielto.

Uhrin asemaa vahvistettava lievien rikosten tutkinnassa

- **Uhrien oikeusturvaa lievien rikosten tutkinnassa ja tutkinnan keskeyttämisissä on vahvistettava**
- **Poliisin resursseja rikosten tutkinnassa on vahvistettava**
- **Poliisin roolia on vahvistettava sovittelun osapuolten aseman määrittelyssä**

Massarikostutkinnan ongelmat ovat tuttuja Rikosuhripäivystyksen arjessa. Kaikkia rikoksia ei aina voi tai kannata tutkia, mutta kyse on myös rikoksen uhrin oikeusturvasta ja henkilökohtaisesta kokemuksesta.

Yksittäisen uhrin kannalta tutkimatta jättäminen voi tuntua epäoikeudenmukaiselta ja saattaa uhriuttaa entisestään. Rikoksen uhriksi joutuminen ei ole koskaan samantekevä asia. Jollekin se tuottaa jonkinasteista harmia ja toiselle vakavia pelkotiloja, fyysisiä seurauksia tai taloudellisia kustannuksia. Uhrin näkemys rikoksen vakavuudesta voi myös poiketa poliisin käsityksestä.

On kiinnitettävä huomiota siihen, miten rikosten tutkinnan keskeyttäminen tai rajoittaminen vaikuttaa ihmisten asenteisiin ja haluun ilmoittaa rikoksista. Millainen viesti se on rikoksen uhrille tai tekijälle? Mikäli rikosasiaa ei selvitetä missään, se voi horjuttaa yksilön luottamusta oikeusvaltioon. Pahimmillaan lievien rikosten tutkimatta jättäminen antaa rikoksentekijälle käsityksen, että rikoksista ei tule seuraamuksia. Äärimmillään uhri saattaa ottaa oikeuden omiin käsiinsä.

Uhrin kannalta on tärkeää, että asiaa pääsee käsittelemään jossain. Uhrilla on oikeus tulla kuulluksi asianmukaisesti ja saada hänelle kuuluva hyvitys. Lievissä rikoksissa sovittelu voi olla hyvä keino tukipalvelun rinnalla. Sovittelussa osapuolet voivat puolueettomalla ja turvallisella maaperällä käydä tapahtunutta läpi ja sopia rikoksen hyvittämisestä. Näissäkin tilanteissa on tärkeää, että poliisi on jollain tavalla ratkaissut rikosasian osapuolten aseman – erityisesti, jos osapuolilla on siitä erilainen näkemys. Sovittelutoiminnan tehtävänä ei ole, eikä tule olla selvittää, kuka on vastuussa rikoksesta.

Todistajan tuki oikeusprosessissa on varmistettava

- **Todistajien tukemisen kehittäminen ja rahoitus on turvattava**

Oikeudessa todistajana toimiminen jännittää, pelottaa ja herättää kysymyksiä. Todistajan tukeminen varmistaa, että todistaja suoriutuu tehtävästä parhaalla mahdollisella tavalla. Neuvonta ja tuki lisäävät todistajan motivaatiota ja halukkuutta todistaa. Todistaminen on kansalaisvelvollisuus ja sillä on tärkeä merkitys oikeusturvan ja korkeatasoisen oikeusprosessin toteutumisessa.

Rikosuhripäivystyksen peruspalveluiden rahoitus rikoksen uhreille ja heidän läheisilleen on turvattu vuoteen 2027 asti. Todistajien tuke-

RIKU
RIKOSUHRIPÄIVYSTYS
BROTTSOFFERJOUREN

minen on myös Rikosuhripäivystyksen perustehtäviä, mutta toiminnan rahoitus on epävarmalla pohjalla.

Ihmiskaupan ja työvoiman hyväksikäytön rikostutkintaa tulee tehostaa ja uhrien avunsaantia helpottaa

- **Ihmiskaupan ja sen lähirikosten tutkintaan tarvitaan erikoistuneita tutkintayksikköjä**
- **Uhrin auttamisen sidonnaisuus käytettävään rikosnimikkeeseen on poistettava**
- **Aluehallintovirastojen työsuojeluun tarvitaan lisää resursseja työehtojen valvontaan työpaikoilla**
- **Ihmiskauppa on lisättävä rikosnimikkeenä työsuojelun ilmoitusvelvollisuuden piiriin**
- **Erityisen vaikeassa asemassa olevien uhrien, kuten paperittomien tai oleskeluoikeutensa menettämistä pelkäävien henkilöiden, on voitava ilmoittaa hyväksikäytöstä ja heihin kohdistuvista rikoksista ilman maasta poistamisen pelkoa**
- **Ihmiskaupan uhrin oleskeluluvan käsittelyaikaa on lyhennettävä**
- **Työntekijän oleskeluluvan saamista on helpotettava**

Suomeen vaikuttaa syntyneen kahdet työmarkkinat ja etenkin ulkomaalaistaustaisten työntekijöiden hyväksikäyttö on yleistä ja osin jopa systemaattista. Hyväksikäytetylle työntekijälle maksetaan palkkaa huomattavasti alle työehtosopimuksen, vapaapäiviä evätään ja pitkiä työpäiviä teetetään ilman asianmukaista korvausta. Työntekijät tuntevat harvoin suomalaisen työelämän sääntöjä.

Vakavammissa tapauksissa hyväksikäyttöön liittyy myös vapauden rajoittamista, pakottamista, painostamista, uhkailua, velkauttamista, erehdyttämistä tai väkivaltaa, jolloin ihmiskaupan tunnusmerkistö voi täyttyä. Uhrit ovat erittäin peloissaan oman ja läheistensä turvallisuuden tai oleskeluoikeuden menettämisen vuoksi, eivätkä uskalla hakea apua viranomaisilta.

Tapausten tutkintaan ei ole riittävästi resursseja ja viranomaisten tietämys rikosnimikkeiden soveltamisesta vaihtelee. Esitutkinnat venyvät jopa vuosien mittaisiksi tai rikokset jäävät tutkimatta kokonaan. Tämän takia yhä harvempi uskaltautuu ilmoittamaan rikoksista. Viranomaislähtöistä paljastavaa tutkintaa tehdään harvoin.

Ihmiskaupan ja sen lähirikosten uhrien mahdollisuutta palveluihin on vaikea ennakoida. Palveluiden saanti on usein sidoksissa ihmiskauppa-rikosnimikkeeseen. Vastaavaa rikosta saatetaan tutkia myös kiskonnantapaisena työsyrjintänä, jolloin uhri voi jäädä rikosnimikkeen vuoksi ilman tarpeellisia palveluita. Tällöin uhri ei ole oikeutettu ihmiskaupan uhrin oleskelulupaan edes rikosprosessin ajaksi.

Ihmiskaupan uhrin oleskeluluvan käsittelyaika on useissa muissa maissa muutaman päivän mittainen. Suomessa käsittely kestää luvatun 1–4 kuukauden sijaan usein yli vuoden. Tänä aikana uhrilla ei usein ole työskentelyoikeutta ja he joutuvat elämään yhteiskunnan tuilla, vaikka heillä olisi tiedossa työpaikka ja mahdollisuus elättää itsensä.

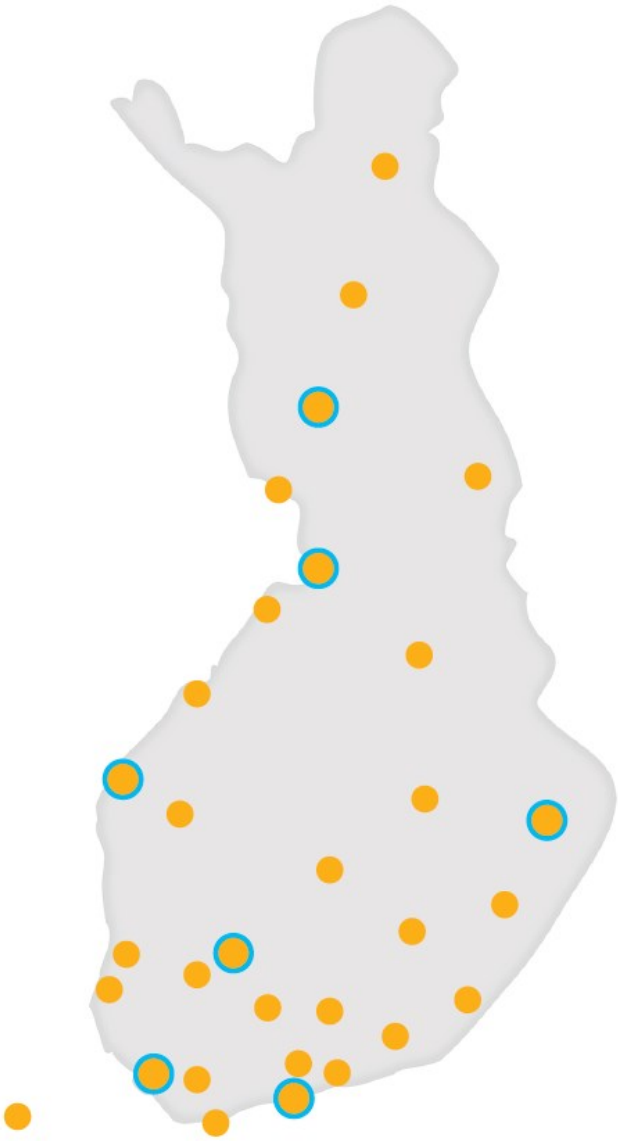
RIKU
RIKOSUHRIPÄIVYSTYS
BROTTSOFFERJOUREN

RIKOSUHRIPÄIVYSTYS - BROTTSOFFERJOUREN

Rikosuhripäivystys (RIKU) on vuonna 1994 toimintansa aloittanut yhteistyösopimukseen perustuva toiminta. Sitä ylläpitävät Suomen Punainen Risti, Ensi- ja turvakotien liitto, Suomen Mielenterveysseura, Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Suomen Setlementtiliitto ja Kirkkohallitus. Toimintaa koordinoi valtakunnallisesti Suomen Mielenterveysseura.

RIKU parantaa rikoksen uhrin, hänen läheisensä ja rikosasian todistajan asemaa vaikuttamalla ja tuottamalla tukipalveluita. RIKU tarjoaa palveluita verkossa, puhelimitse ja kasvokkain 31 palvelupisteessä ympäri maata. Palvelut ovat asiakkaille maksuttomia, luottamuksellisia ja yhteyttä voi ottaa myös nimettömänä.

Toiminta perustuu ammatillisesti ohjattuun vapaaehtoistyöhön, joka täydentää olemassa olevia palveluja välttäen päällekkäispalvelujen tuottamista. Tavoitteena on rikoksen uhrin tarpeenmukainen, inhimillinen ja tasavertainen kohtelu. Vapaaehtoisia Rikosuhripäivystyksen toiminnassa on yli 500.

riku.fi

/rikosuhripaivystys @rikosuhrit

Toimintaa tukee:

OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

RIKU
RIKOSUHRIPÄIVYSTYS
BROTTSOFFERJOUREN